

**بررسی و شناسایی نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها
(دیدگاه سنتی یا دیدگاه اخلاقی)**

دکتر حسن همتی

استادیار حسابداری مؤسسه آموزش عالی رجاء قزوین

دکتر ناصر پرتوی

عضو هیأت علمی مؤسسه آموزش عالی پرندک

مجتبی ابراهیمی رومنجان (نویسنده مسئول)

دانشجوی دکتری حسابداری و دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بیرجند

باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، بیرجند، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۷/۱۵ ، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۲/۱۳

چکیده

هدف اصلی این تحقیق بررسی و شناسایی نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه های آزاد اسلامی، پیام نور و جامع علمی کاربردی ۵ استان کشور می باشد. برای تحقق بخشیدن به اهداف تحقیق چهار فرضیه و یک سؤال مطرح و اطلاعات لازم با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته در ۳ محور با پایایی ۹۵ درصد جمع آوری و با استفاده از آزمون های آماری t تک متغیره، آنالیز واریانس یک طرفه و میانگین رتبه ای فریدمن در سطح معنی داری ۹۵ درصد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان می دهد که رویکرد حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه های مورد بررسی، رویکرد سنتی بوده و آموزش حسابداری در این دانشگاه ها با دیدگاه اخلاقی و پژوهشی صورت نمی گیرد. همچنین بین رویکرد حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه های مختلف، تفاوت معناداری مشاهده نشد. و مشخص شد که معیارهای آموزش اخلاقی و نوین در حسابداری در دانشگاه های مورد بررسی در پائین ترین سطح در حال ارائه می باشد.

واژه های کلیدی: آموزش حسابداری، نگرش سنتی، نگرش اخلاقی، نگرش پژوهشی، دانشگاه.

مقدمه

اخلاق حرفه ای حسابداران، مسئله مهمی است که مستقیماً با تمامیت حرفه و توانایی آن در تأمین اعتماد عمومی در ارتباط است [۹]. طبیعت پویا و پیچیده محیط تجاری امروز، ضرورت تحول و ایجاد تغییر در حرفه حسابداری را بوجود آورده است. پدیده جهانی شدن، پیشرفت های فناوری، رقابت و مشتری مداری، شرکت ها را به سمت بین المللی شدن سوق داده و محیط های تجاری پیچیده و فرصت های سرمایه گذاری نوینی را بوجود آورده که جهت استفاده از این فرصت ها، ممکن است برخی اشخاص از هر ابزاری جهت نیل به اهداف حداکثر سازی سود استفاده نمایند. علاوه بر این، چالش های رقابتی، تأکید بر نتایج کوتاه مدت و توقع شرکت ها به دریافت خدمات متنوع حسابداری، حسابداران را در محیطی مملو از تضاد و فشار قرار داده که منجر به پیامدهای غیر اخلاقی برای آنان شده است. امروزه آموزش عالی با چالشهایی جدی روبرو است و آموزش حسابداری در شکل سنتی خود، صرفاً بر آموزش دروس تخصصی و آماده سازی دانشجویان برای گذراندن امتحانات تمرکز داشته و کمتر به مسائلی مشابه با آنچه گفته شد، توجه دارد [۷]. اما از نظر منتقدین، حسابداران به آموزش های وسیعی نیاز دارند تا بتوانند در موضوعات مختلف به طور تحلیل گرانه فکر کنند. این دیدگاه توسط کمیسیون تغییر آموزش در حسابداری^۱ ارائه شده است که بیشتر بر روی مسائل اجتماعی و اخلاقی تمرکز دارد. آموزش حسابداری با رویکرد اخلاق علاوه بر پوشش دروس تخصصی رایج، مواردی نظیر افزایش مهارت های مربوط به تصمیم گیری در موقعیت های مختلف، مسئولیت های

---

¹ accounting education change commission(A.E.E.E)

اخلاقی، توانایی انطباق با فناوری های جدید و تجربه کاری و تعامل مؤثر با گروه های مختلف را برای دانشجویان فراهم می آورد.

از طرف دیگر بقا و اعتبار هر حرفه ای در جامعه بستگی به میزان توجه اعضای آن حرفه به مسائل اجتماعی و اخلاقی دارد. حسابداری نیز از این قاعده مستثنی نیست چرا که حسابداران در مقام مشاوران حرفه ای مورد اعتماد، شهرتی را کسب کرده اند که بخشی از این شهرت ناشی از این تصور عمومی است که آن ها بر پایه رعایت اخلاق عمل می کنند [۱۳]. لذا می توان گفت که لازمه دستیابی به اهداف حرفه حسابداری، پایبندی به اصول بنیادی اخلاقی در حسابداری است [۱۰]. بخشی از این اصول اخلاقی در حسابداری، آیین رفتار حرفه ای می باشد که مجموعه ای از قوانین قرار دادی است که تعیین می کند جامعه چه انتظاراتی از حرفه دارد [۱۴]. لذا با توجه به مشکلات و مسائلی که حسابداری در حوزه اخلاق با آن ها مواجه است، نظیر رسوایی های مالی که در سال های اخیر اتفاق افتاده است، نشان می دهد که توجه به تقویت مهارت استدلال اخلاقی در کنار مهارت های فنی نقش مهمی در محیط تجاری کنونی بر عهده دارد [۱۱]. و نیز نتایج تحقیقات هم نشان داده است که شرکت های سهامی بسیاری خواستار بکارگیری اخلاق در حرفه حسابداری و آموزش اخلاق در دوره تحصیلات کلاسیک حسابداری شده اند. از طرف دیگر فعالیت های متقلبانه در زمینه حسابداری حاکی از این است که آموزش حسابداری به عنوان ابتدایی ترین مرحله از نحوه عمل حسابداری در این مورد با مشکل مواجه است و این گونه برداشت می شود که دلیل اصلی آن ناکافی بودن ارزش های اخلاقی گنجانده شده در سطوح آموزش است و به ناچار سیستم آموزش را باید مسبب اصلی این معضل دانست [۹]. بنابراین می توان استنباط نمود، همانطور که ضرورت دارد حرفه حسابداری خود را با محیط اقتصادی در حال تحول و پیچیده سازگار کند، ضروری است مؤسسات آموزشی و پژوهشی نیز با این تحولات سازگار شده و آموزش اصول اخلاقی را در سر لوجه کار خود قرار دهند و تعامل بیشتری بین حرفه و مؤسسات آموزشی ایجاد شود، چرا که اخلاق رکن جدایی ناپذیر از زندگی انسان هاست و نادیده گرفتن آن صدمات جبران ناپذیری را

به بدنه حرفه وارد می آورد [۳]. لذا ایجاد تحول در آماده سازی دانشجویان مؤسسات آموزشی و دانشگاهی از سوی دست اندر کاران این حرفه و مدرسان واحد های آموزشی، یک ضرورت تلقی می شود چرا که امروزه نقش واحد های آموزشی که به دانشجویان حسابداری توجه به عواقب تصمیمات و منافع آتی همه استفاده کنندگان و اشخاص ذینفع را تعلیم می دهد بسیار کم رنگ و کم رونق است. لذا در این تحقیق در پی آن است که مشخص نماید محیط آموزشی دانشگاهی در رشته حسابداری با کدام نگرش (سنتی یا اخلاقی)، در حال تربیت دانشجویان به عنوان حسابداران آینده می باشد.

پیشینه پژوهش

علیرغم اهمیت موضوع اخلاق در حسابداری، بنظر می رسد در ایران نه به لحاظ تئوری و نه به لحاظ عملی، به این مهم پرداخته نشده است. اهم تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور به شرح زیر است:

حجازی و مصری پور (۱۳۹۱)، رابطه ضوابط اخلاق حرفه ای حسابداری با آموزش دانشگاهی را بررسی نمودند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که آموزش ضمنی آیین اخلاق حرفه ای در دوره کارشناسی اثری بر بهبود رعایت ضوابط اخلاق حرفه ای توسط دانشجویان حسابداری ندارد [۳].

بشیری منش و شاهرخی (۱۳۹۱)، در تحقیق خود با عنوان ارزیابی درک دانشجویان حسابداری از تجربه یادگیری دروس دانشگاهی، این طور نتیجه گیری کردند که دانشجویان رشته حسابداری دارای سطح مناسبی در رابطه با مبانی حسابداری برخوردارند ولی سطح یادگیری آن ها در رابطه با سایر مباحث مربوط به حرفه یا مسائل روز حرفه مناسب نیست. آن ها در تحقیق خود تغییر برنامه آموزش حسابداری را پیشنهاد نمودند [۱].

رؤیایی (۱۳۹۰)، به بررسی تأثیر انگیزش اخلاقی بر روی رفتار اخلاقی دانشجویان حسابداری پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد که دانشجویان در دو سطح فردی و سازمانی، دارای رفتار اخلاقی تقریباً مشابهی هستند. همچنین کرد که بین انگیزش اخلاقی و تصمیم گیری در موقعیت های فردی رابطه معناداری وجود ندارد. به علاوه در این مقاله

از نصیحت کردن و ارائه الگوهای اخلاقی برای افزایش انگیزه اخلاقی نزد دانشجویان حسابداری، حمایت شد [۶].

ثقفی و همکاران (۱۳۸۹)، لزوم گنجانیدن درس اخلاق حسابداری در برنامه درسی رشته حسابداری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن است که ارائه درس اخلاق حرفه ای در مقطع کارشناسی یک ضرورت است و مطالب آن از طریق سایر دروس حسابداری پوشش داده نمی شود و صاحب نظران و استادان حسابداری مورد پرسش در این تحقیق، آموزش مفاهیم و اصول اخلاقی به حسابداران را ضروری قلمداد نمودند [۲].

رفیعی (۱۳۸۶)، در تحقیقی با عنوان تأثیر جنسیت، مقطع تحصیلی، دینداری و سابقه کار بر تصمیم گیری اخلاقی حسابداران در ایران نشان داد که معیارهای اخلاقی دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد حسابداری ایران در سطح بالایی قرار ندارد. همچنین یافته های این تحقیق نشان داد که آشنایی با آیین رفتار حرفه ای با کاهش مصلحت گرایی دانشجویان حسابداری در ارتباط می باشد [۵].

رحمانی و همکاران (۱۳۸۷)، نیز در تحقیق خود با عنوان بررسی تطبیقی عناوین درسی رشته حسابداری در ایران و سایر کشورها، ۱۸ عنوان مغایرت در برنامه درسی مصوب برنامه ریزی درسی با برنامه درسی دانشگاه های معتبر جهان مشاهده نمودند و نشان دادند که از دیدگاه اساتید حسابداری صاحب نظر در حوزه آموزش، در میان دروسی که در برنامه درسی رشته حسابداری قرار ندارد، درس اخلاق در حسابداری از بالاترین اولویت برخوردار است [۴].

مارین^۲ و همکاران (۲۰۱۰)، در تحقیق خود با عنوان اخلاقیات در حسابداری به بررسی اهداف اخلاقی حسابداری در سطح ملی برای حسابداران حرفه ای در رومانی پرداختند [۱۷].

---

^۲. Marin

گراسو و کاپلن^۳ (۱۹۹۸)، با بررسی ۲۲۳ دانشجوی حسابداری از سه دانشگاه در سه ایالت مختلف آمریکا نتیجه گرفتند که دانشجویان زن معیارهای اخلاقی بالاتری نسبت به دانشجویان مرد دارند. همچنین یافته های آنان نشان می دهد که ارتقای معیارهای اخلاقی با گذراندن واحد حسابرسی در رابطه است اما با گذراندن واحد درسی اخلاق عمومی رابطه ای ندارد [۱۵].

هیلتیبیل و جونز^۴ (۱۹۹۲)، اثر بخشی آموزش اخلاق به دانشجویان حسابداری را در یازده کلاس حسابداری در دو دانشگاه مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که دانشجویان این کلاس ها هنگام تصمیم گیری از معیارها و اصولی که فراگیر هستند بهره می گیرند. همچنین یافته های آنان نشان داد که واحد درسی اخلاق تجاری بر اتکای دانشجویان بر قواعد افشا، قانون طلایی اخلاق و آیین رفتار حرفه ای مؤثر است [۱۶].

فرضیه های پژوهش

با مطالعه ادبیات موضوع، ۵ سؤال مطرح شد که چهار سؤال اول به دلیل جهت دار بودن به صورت فرضیه و یک سؤال به دلیل جهت دار نبودن به صورت سؤال مطرح گردید که به قرار زیر می باشند:

فرضیه های پژوهش

۱ - نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه نوین و اخلاقی می باشد.

۲ - نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه سنتی می باشد.

۳ - آموزش حسابداری در دانشگاه ها با رویکرد پژوهشی صورت می گیرد.

۴ - بین نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه های مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد.

سؤال پژوهش

---

^۳. Grasso & Kaplan

^۴. Hildebeitel & Jones

کدام فاکتورها بیشتر و کدامیک کمتر در آموزش حسابداری در دانشگاه ها مورد تأکید قرار می گیرند؟

روش پژوهش

این تحقیق از نوع توصیفی- پیمایشی است و ابزار اندازه گیری، پرسشنامه محقق ساخته با پایایی ۹۵ درصد می باشد که قابلیت اعتماد هر یک از اجزای پرسشنامه ساخته شده در نگاره شماره یک نشان داده شده است. برای اطمینان از همسویی سؤالات مطرح شده در پرسشنامه با اهداف تحقیق، از نظرات چند تن از اساتید دانشگاهی حسابداری، شاغلین در حرفه و بهره گیری از منابع موجود نظیر کتب و مقالات و همچنین بررسی مصوبات و پیشنهادات کمیسیون تغییر در آموزش حسابداری استفاده شده است. جامعه آماری در این تحقیق شامل دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی رشته حسابداری در دانشگاه های آزاد اسلامی، پیام نور و علمی کاربردی می باشد. قلمرو مکانی تحقیق، سطح استان های خراسان جنوبی، خراسان رضوی، سیستان و بلوچستان، یزد و کرمان و قلمرو زمانی آن سال تحصیلی ۹۱-۹۲ بوده که در نگاره های شماره ۲ و ۳ این اطلاعات به تفکیک مشخص شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS استفاده شده است. تحلیل فرضیه های تحقیق نیز با استفاده از روش های آماری t تک متغیره، آنالیز واریانس یکطرفه و همچنین برای یافتن پاسخ سؤال تحقیق از آزمون میانگین رتبه ای فریدمن استفاده شده است.

جدول شماره ۱ - نتیجه آلفای کرونباخ برای هر یک از اجزای پرسشنامه

متغیر	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ
سؤالات مربوط به دیدگاه اخلاقی	۲۱	۰/۹۳
سؤالات مربوط به دیدگاه سنتی	۱۴	۰/۸۹
سؤالات مربوط به دیدگاه پژوهشی	۶	۰/۸۰
کل پرسشنامه های توزیع شده	۳۵	۰/۹۵

همانطور که در جدول شماره ۱ ملاحظه می شود، سؤالات مطرح شده در مورد سنجش نگرش اخلاقی در آموزش حسابداری در دانشگاه ها دارای ضریب اطمینان ۹۳ درصد بوده و سؤالات مطرح شده در مورد سنجش نگرش سنتی در آموزش حسابداری در دانشگاه ها دارای ضریب اطمینان ۸۹ درصد می باشد و همچنین سؤالات مطرح شده در مورد سنجش دیدگاه پژوهشی در آموزش حسابداری در دانشگاه ها دارای ضریب اطمینان ۸۰ درصد بوده است که بیانگر قابلیت اطمینان بالای هر یک از اجزای پرسشنامه ساخته شده می باشد.

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب دانشگاه محل تحصیل

دانشگاه	فراوانی	درصد
دانشگاه پیام نور	۹۴	۳۰/۷
دانشگاه علمی کاربردی	۷۳	۲۳/۹
دانشگاه آزاد اسلامی	۱۳۹	۴۵/۴
جمع کل	۳۰۶	۱۰۰

با توجه به اطلاعات نمایش داده شده در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود که، ۱۳۹ نفر از نمونه آماری این تحقیق مربوط به دانشگاه آزاد اسلامی بوده و دلیل این موضوع نیز کثرت دانشجویان مشغول به تحصیل در این دانشگاه نسبت به دو دانشگاه دیگر می باشد. همچنین ۹۴ نفر از دانشجویان مورد مطالعه مربوط به دانشگاه پیام نور و ۷۳ نفر نیز به دانشگاه جامع علمی کاربردی اختصاص داشته اند که که به ترتیب ۳۰/۷ و ۲۳/۹ درصد از نمونه مورد مطالعه را تشکیل می دهند.

جدول شماره ۳ - توزیع فراوانی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب استان محل تحصیل

استان	فراوانی	درصد
کرمان	۴۴	۱۴/۴
یزد	۶۰	۱۹/۶
خراسان رضوی	۵۱	۱۶/۷

۱۹/۳	۵۹	خراسان جنوبی
۳۰/۱	۹۲	سیستان و بلوچستان
۱۰۰	۳۰۶	جمع کل

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۳، ملاحظه می شود که از مجموع افراد مورد مطالعه که ۳۰۶ نفر می باشند، تعداد ۴۴ نفر مربوط به استان کرمان، ۶۰ نفر مربوط به استان یزد، ۵۱ نفر مربوط به استان خراسان رضوی، ۵۹ نفر مربوط به استان خراسان جنوبی و ۹۲ نفر نیز مربوط به استان سیستان و بلوچستان بوده است.

جمع آوری اطلاعات

اطلاعات لازم برای تحقیق از طریق پرسشنامه متشکل از سه قسمت: تشریح اهداف تحقیق، اطلاعات جمعیت شناختی و سؤالات مربوط به تحقیق جمع آوری شد. به آزمودنی ها این اطمینان داده شد که پاسخ های آنان صرفاً در تجزیه و تحلیل های مربوط به این تحقیق استفاده خواهد شد. سؤالات مربوط به تحقیق، نتیجه بررسی ادبیات مربوط از جمله مصوبات و پیشنهادات کمیسیون تغییر در آموزش حسابداری و مقالات مارین و همکاران [۱۷]، هیلتیپیل و جونز [۱۶] و نیز بررسی آیین رفتار حرفه ای حسابداری است. سؤالات پرسشنامه به گونه ای طراحی شده است که تعدادی از آن ها بیانگر وجود نگرش سنتی و تعدادی نمایانگر وجود نگرش اخلاقی حاکم بر آموزش حسابداری و تعدادی نیز گویای رویکرد پژوهشی در دانشگاه آزمودنی ها می باشد که از آن ها خواسته شده بود بر مبنای طیف لیکرت ۵ تایی نظر خود را بیان نمایند. از تعداد ۹۵۰ پرسشنامه توزیع شده، ۳۲۰ مورد برگشت کرد که تعداد ۱۴ پرسشنامه قابل استفاده نبود. در نهایت تعداد ۳۰۶ پرسشنامه در تجزیه و تحلیل ها مورد استفاده قرار گرفت.

یافته های پژوهش

فرضیه ۱: دیدگاه حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه اخلاقی و نوین می باشد.

برای بررسی فرضیه اول تحقیق، از آزمون t تک متغیره استفاده شد که نتیجه آزمون مذکور در جدول شماره ۴ آمده است:

جدول شماره ۴ - آماره های آزمون فرضیه اول تحقیق

متغیر	میانگین تجربی	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	اختلاف میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
دیدگاه دانشجویان در خصوص حاکم بودن نگرش اخلاقی و نوین بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها	۲/۸۴	۳	۰/۷۴	۰/۰۴	-۰/۱۶	۳۰۵	۳/۸۷	<۰/۰۰۱

نتایج به دست آمده از جدول شماره ۴ نشان می دهد که t محاسبه شده از t جدول با درجه آزادی ۳۰۵ در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. به عبارتی میانگین محاسبه شده برای نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص حاکم بودن نگرش اخلاقی و نوین بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها از میانگین فرضی (۳) کمتر می باشد و این تفاوت از نظر آماری معنی دار است ($P < 0/001$). بدین ترتیب چنین استنباط می شود که دیدگاه حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه اخلاقی و نوین نمی باشد و فرضیه یک پژوهش رد می شود. یافته های حاصل از این فرضیه، مشابه با نتایج تحقیق ثقفی و همکاران [۲] می باشد که در تحقیق خود بر خلاء ناشی از عدم ارائه درس اخلاق حرفه ای در مقطع کارشناسی حسابداری تأکید داشتند.

فرضیه ۲: دیدگاه حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه سنتی می باشد. برای بررسی فرضیه دوم تحقیق از آزمون t تک متغیره استفاده شد که نتیجه آزمون مذکور در جدول شماره ۵ آمده است:

جدول شماره ۵ - آماره های آزمون فرضیه دوم تحقیق

متغیر	میانگین تجربی	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	اختلاف میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
دیدگاه دانشجویان در خصوص حاکم بودن نگرش سنتی بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها	۳/۱۳	۳	۰/۷۲	۰/۰۴	۰/۱۳	۳۰۵	۳/۰۸	۰/۰۰۲

نتایج به دست آمده از جدول شماره ۵ نشان می دهد که t محاسبه شده از t جدول با درجه آزادی ۳۰۵ در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. به عبارتی میانگین محاسبه شده برای نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص حاکم بودن نگرش سنتی بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها از میانگین فرضی (۳) بیشتر می باشد و این تفاوت از نظر آماری معنی دار است ($p=0/002$). بدین ترتیب چنین استنباط می شود که دیدگاه حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها، دیدگاه سنتی می باشد و فرضیه مذکور تایید می شود.

فرضیه ۳: آموزش حسابداری در دانشگاه ها، با رویکرد پژوهشی صورت می گیرد. برای بررسی فرضیه فوق از آزمون t تک متغیره استفاده شد که نتیجه آزمون مذکور در جدول شماره ۶ آمده است:

جدول شماره ۶ - آماره های آزمون فرضیه سوم تحقیق

متغیر	میانگین تجربی	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	اختلاف میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
دیدگاه دانشجویان در خصوص آموزش حسابداری در دانشگاه ها با رویکرد پژوهشی	۲/۷۳	۳	۰/۸۲	۰/۰۵	۰/۲۷	۳۰۵	۵/۶۶	<0/001

نتایج به دست آمده از جدول شماره ۶ نشان می دهد که t محاسبه شده از t جدول با درجه آزادی ۳۰۵ در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. به عبارتی میانگین محاسبه شده برای نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص آموزش حسابداری در دانشگاه ها با رویکرد پژوهشی از میانگین فرضی (۳) کمتر می باشد و این تفاوت از نظر آماری معنی دار است ($p < ۰/۰۰۱$). بدین ترتیب چنین استنباط می شود که آموزش حسابداری در دانشگاه ها با رویکرد پژوهشی صورت نمی گیرد و فرضیه مذکور رد می شود.

فرضیه ۴: بین نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه های مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد.

نتایج حاصل از آزمون آنالیز واریانس یکطرفه در خصوص این فرضیه در جدول شماره ۷ آورده شده است.

جدول شماره ۷: آماره های آزمون واریانس یکطرفه فرضیه چهارم تحقیق

انحراف استاندارد	میانگین	دانشگاه	نگرش حاکم بر آموزش حسابداری
۰/۸۱	۲/۷۷	پیام نور	نگرش اخلاقی
۰/۷۹	۲/۸۶	علمی کاربردی	
۰/۶۶	۲/۸۷	آزاد اسلامی	
۰/۷۴	۲/۸۴	جمع کل	
۰/۷۷	۳/۰۴	پیام نور	نگرش سنتی
۰/۸۳	۳/۱۸	علمی کاربردی	
۰/۶۲	۳/۱۶	آزاد اسلامی	
۰/۷۲	۳/۱۳	جمع کل	
۰/۹۰	۲/۵۹	پیام نور	نگرش پژوهشی
۰/۸۵	۲/۸۴	علمی کاربردی	
۰/۷۳	۲/۷۸	آزاد اسلامی	
۰/۸۲	۲/۷۳	جمع کل	

با توجه به جدول شماره ۷، بیشترین میانگین نمره دیدگاه در خصوص حاکم بودن نگرش اخلاقی و نوین بر آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها ($2/87 \pm 0/66$) مربوط به دانشجویان دانشگاه آزاد و کمترین میانگین ($2/77 \pm 0/81$) مربوط به دانشجویان دانشگاه پیام نور بود. نتیجه آزمون آنالیز واریانس نشان داد که بین میانگین نمره دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های مختلف در خصوص حاکم بودن نگرش اخلاقی و نوین بر آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p=0/55$).

در خصوص حاکم بودن نگرش سنتی بر آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها، بیشترین میانگین نمره ($3/18 \pm 0/83$) مربوط به دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی و کمترین میانگین ($3/04 \pm 0/77$) مربوط به دانشجویان دانشگاه پیام نور بود. نتیجه آزمون آنالیز واریانس نشان داد که بین میانگین نمره دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های مختلف در خصوص حاکم بودن نگرش سنتی بر آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p=0/37$).

و نیز در مورد در خصوص آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها با رویکرد پژوهشی، بیشترین میانگین نمره ($2/84 \pm 0/85$) مربوط به دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی و کمترین میانگین ($2/59 \pm 0/90$) مربوط به دانشجویان دانشگاه پیام نور بود. نتیجه آزمون آنالیز واریانس نشان داد که بین میانگین نمره دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های مختلف در خصوص آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها با رویکرد پژوهشی نیز تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p=0/37$).

یافته های مربوط به سؤال پژوهش

برای دستیابی به پاسخ سؤال مطرح شده در تحقیق از روش آماری میانگین رتبه ای فریدمن استفاده شد و نتایج زیر حاصل گردید:

جدول شماره ۸ - نتایج توصیفی مربوط به میانگین رتبه نگرش حاکم بر آموزش
حسابداری در دانشگاه های کشور

میانگین رتبه	شماره سؤال
۱۳/۴۳	۱
۱۶/۸۴	۲
۱۵/۹۷	۳
۲۱/۵۵	۴
۱۷/۶۱	۵
۲۲/۹۲	۶
۲۱/۵۱	۷
۱۷/۷۸	۸
۱۹/۵۸	۹
۱۶/۷۴	۱۰
۱۵/۶۷	۱۱
۱۶/۹۸	۱۲
۱۶/۳۶	۱۳
۱۶/۹۷	۱۴
۱۴/۰۵	۱۵
۱۵/۰۹	۱۶
۲۱/۲۶	۱۷
۱۷/۷۷	۱۸
۱۷/۴۱	۱۹
۱۹/۰۲	۲۰
۱۸/۶۴	۲۱
۱۸/۲۲	۲۲
۲۰/۹۳	۲۳
۲۰/۳۹	۲۴
۱۸/۱۲	۲۵
۲۳/۲۸	۲۶
۱۷/۳۴	۲۷
۱۸/۵۴	۲۸
۱۸/۶۵	۲۹
۱۴/۲۴	۳۰

۱۹/۲۲	۳۱
۱۶/۰۴	۳۲
۱۸/۴۵	۳۳
۲۰/۲۶	۳۴
۱۳/۱۸	۳۵

با توجه به جدول شماره ۸، از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه ۵ فاکتوری که بالاترین رتبه را در آموزش حسابداری در کلاس های درسشان بیشتر مطرح هستند مربوط می شود به سؤالات ۲۶، ۴، ۷، ۱۷ و میانگین رتبه به ترتیب ۲۳/۲۸، ۲۲/۹۲، ۲۱/۵۵، ۲۱/۵۱ و ۲۱/۲۶ که به ترتیب عبارتند از: تأکید بر آمادگی برای امتحانات، تلاش برای بهبود شیوه تدریس نسبت به گذشته، تأکید زیاد بر قوانین آموزشی، تأکید بر شئون اخلاقی و رفتاری حسابدار در جامعه و تأکید بر حل مسائل کتابی. همچنین ۵ فاکتوری که کمترین رتبه را از دیدگاه دانشجویان به خود اختصاص دادند به ترتیب عبارتند از سؤالات ۳۵، ۱، ۱۵، ۳۰ و ۱۶ که میانگین رتبه این سؤالات به ترتیب ۱۳/۱۸، ۱۳/۴۳، ۱۴/۰۵، ۱۴/۲۴ و ۱۵/۰۹ بود. این فاکتورها عبارتند از: شناخت محیط های بین المللی گزارشگری، استفاده از فناوری های جدید در حرفه حسابداری، تأکید بر یادگیری گروهی و فلسفه یادگیری، استفاده از رایانه و تلفیق آن با سرفصل های حسابداری و تأکید بر مقاله نویسی و مهارت های ارائه سمینار که همگی مربوط به اصول آموزش اخلاقی در حسابداری می باشند.

بحث و نتیجه گیری

آموزش نوین حسابداری، به دنبال ارزش های اخلاقی است تا بواسطه آن ها بتواند حسابداران را با اخلاق را پرورش داده و به جامعه حرفه ای تحویل نماید. لذا توجه به اخلاق و مسائل اخلاقی از ضروریات هر حرفه از جمله حسابداری بوده و نادیده گرفتن آن منجر به صدمات جبران ناپذیری می شود. این تحقیق با هدف درک نگرش حاکم بر آموزش حسابداری در دانشگاه ها طراحی شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیات تحقیق حاکی از آن است که از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه اساتید دانشگاهی حسابداری در دانشگاه های مورد بررسی، با الزامات رویکرد سنتی آموزش در حسابداری به تدریس می پردازند.

این بدان معنا است که در کلاسهای درس حسابداری در دانشگاه‌ها بر مفاهیم امتحانی، مسئولیت‌های محاسباتی و دفتر نویسی، مهارت‌های فردی بجای یادگیری گروهی، تحلیل مسائل کتابی و عدم طرح مسائل واقعی و افته کاوی و... تأکید شده و به مسائل روز حرفه حسابداری و مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی حسابداری و نیز آشنایی با محیط‌های واقعی حرفه که حسابداران با آن‌ها درگیر هستند و همچنین ابتکار و خلاقیت و به نقد کشیدن کار دیگران از طریق برگزاری جلسات مباحثه‌ای و استفاده از فناوری‌های جدید در حرفه حسابداری و آموزش آن‌ها اهمیت چندانی داده نمی‌شود. از دیگر یافته‌های تحقیق این است که در دانشگاه‌های مورد بررسی به مسائل پژوهشی و آموزش شیوه پژوهش به دانشجویان توجه چندانی نمی‌شود که این خود باعث خواهد شد که فارغ التحصیلان این رشته در صورت ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر از بنیه علمی ضعیفی برخوردار بوده و نتوانند کمک‌شایانی به توسعه دانش حسابداری نمایند. ضمن آنکه چون با مسائل و خطرات دنیای واقعی حسابداری و مالی آشنایی مناسبی ندارند لذا در مواجهه با موقعیت‌های مختلف نمی‌توانند تصمیمات درستی اتخاذ نمایند و این موجب خدشه دار شدن حرفه خواهد شد. از دیگر نتایج این تحقیق این است که بین دانشگاه‌های مورد بررسی در این تحقیق، به لحاظ رویکرد حاکم بر تدریس حسابداری، تفاوت معناداری مشاهده نشد ولی در دانشگاه پیام نور نسبت به دانشگاه آزاد اسلامی و علمی کاربردی، به مسائل پژوهشی کمتر توجه می‌شود که بنظر می‌رسد این موضوع به دلیل ویژگی خاص این دانشگاه در آموزش عالی می‌باشد. همچنین یافته‌های این تحقیق نشان داد که تأکید بر آمادگی برای امتحانات، تلاش برای بهبود شیوه تدریس نسبت به گذشته، تأکید زیاد بر قوانین آموزشی، تأکید بر شئون اخلاقی و رفتاری حسابدار در جامعه و تأکید بر حل مسائل کتابی در کلاسهای درس بیشتر مورد توجه بوده و به شناخت محیط‌های بین‌المللی گزارشگری، استفاده از فناوری‌های جدید در حرفه حسابداری، تأکید بر یادگیری گروهی و فلسفه یادگیری، استفاده از رایانه و تلفیق آن با سرفصل‌های حسابداری و تأکید بر مقاله نویسی و مهارت‌های ارائه سمینار که همگی مربوط به اصول آموزش اخلاقی در

حسابداری می باشند در کمترین سطح توجه می شود. بر طبق یافته های این تحقیق متأسفانه در دانشگاه ها هنوز هم بر اساس دیدگاه سنتی، دانش حسابداری در حال تدریس است در صورتی که حسابداری یک فعالیت خنثی و بدون ارزش نیست و تحت تأثیر زمینه های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... است و باید این ارزش ها در تمامی سطوح از جمله آموزش حسابداری مد نظر قرار گیرد. بر این اساس حرکت به سمت آموزش های نوین در برنامه های آموزش حسابداری می تواند آغازگر شکل گیری اخلاقیات حرفه ای بوده و در نهایت اعتماد عمومی نسبت به حرفه را افزایش دهد.

منابع و مأخذ

- ۱ - بشیری منش، نازنین و شاهرخی، سمانه، (۱۳۹۱)، "درک دانشجویان حسابداری"، ارائه شده در دهمین همایش ملی حسابداری دانشگاه الزهرا(س).
- ۲ - ثقفی، علی، رحمانی، حلیمه و رفیعی، افسانه، (۱۳۸۹)، "آموزش اخلاق حسابداری در دوره کارشناسی"، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال پنجم، شماره های ۱ و ۲، صص ۷-۱۸.
- ۳ - حجازی، رضوان و مصری پور، (۱۳۹۱)، "رابطه ضوابط اخلاق حرفه ای حسابداری با آموزش دانشگاهی"، ارائه شده در دهمین همایش ملی حسابداری دانشگاه الزهرا(س).

۴ - رحمانی، زرافشان، رفیعی، افسانه و رحمانی، حلیمه، (۱۳۸۷)، "بررسی تطبیقی عناوین درسی رشته حسابداری در ایران و سایر کشورها"، مجموعه مقالات سومین همایش حسابداری دانشجویان حسابداری دانشگاه های کشور.

۵ - رفیعی، افسانه، (۱۳۸۶)، "تأثیر جنسیت، مقطع تحصیلی، دینداری و سابقه کار بر تصمیم گیری اخلاقی حسابداران در ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۶ - رؤیایی، رمضانعلی، (۱۳۹۰)، "آموزش اخلاق در حسابداری: بررسی تأثیر انگیزش اخلاقی بر روی رفتار اخلاقی"، **فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، سال سوم، شماره نهم، صص ۷۴-۸۷.

۷ - رؤیایی، رمضانعلی و محمدی، مهدی، (۱۳۹۰)، **اخلاق و حرفه ای گرای در حسابداری**، انتشارات فرهنگ، چاپ اول.

۸ - سرلک، نرگس، (۱۳۸۷)، "اخلاق در حسابداری"، **فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری**، سال سوم، شماره ۲، صص ۷۱-۸۲.

۹ - شهرستانی، سهیلا و امیری کمال آباد، ایمان، (۱۳۹۱)، "آموزش اصول اخلاق اسلامی، راهکاری برای ارتقای اعتبار پذیری حرفه حسابداری"، ارائه شده در اولین همایش ملی حسابداری یزد.

۱۰ علی مدد، مصطفی، (۱۳۸۳)، اخلاق و آیین رفتار حرفه های حسابداران

حرفه ای، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی،

نشریه ۹۵.

۱۱ مجتهد زاده، ویدا، علوی طبری، حسین و مرادی پر، فاطمه، (۱۳۸۹)، "دانش و

مهارتهای مورد نیاز برای دانش آموختگان مقطع کارشناسی حسابداری"، دانش

حسابداری، سال اول، شماره اول.

12. Accounting ethics, (2004), Availabli at;
www.echeat.com, essay. Php.

13. Asif, A., (2010), **Ethics in accounting; and ethical studies in different accounting bodies**, at;
www.ssrn.comT author; 1447212, university of dhaka.

14. Everett, J; green, D. and neu, D., (2005),
Independence, objectivity and the Canadian ca
profession critical perspectives on accounting, Vol.
16, PP. 415-440.

15. Grasso, pl, Kaplan, es, (1998), "An examination of
ethical standards for tax issues", **journal of
accounting education**, Vol. 16, No. 1, PP. 85-100.

16. Hildebeitel, mk, Jones, ks, (1992), "An assessment of ethics instruction in accounting education", **journal of business**, Vol. 11, No. 1, PP. 37-46.
17. Marin, Mioara & etc, (2010), "Accounting ethics responsibility versus creativity", **journal of economics**, Vol. 10, No. 3, PP. 349-356.

The Study and Recognition of Dominated view about the Teaching of Accounting in Universities; Traditional view or Ethical view

Abstract

The dominant point of accounting profession in comparison with the others is the accountability to the public. The continuity of the accounting depends on the society confidence in the rendered services. Therefore, those individuals working in this major should possess high quality ethical measures in addition to the professional proficiencies. In doing so, it seems necessary to consider moral points besides the technical skills by the professors. The main objective of this study is investigating and identifying the vision of accounting training in Islamic Azad University, PNU and Elmi-Karbodi universities of five provinces of Iran. The present paper aims to achieve the goals of four hypotheses and one question considered in the study. The information is analyzed by the self constructed questionnaire in three orientations with 95 percent of reliability. The applied tests are single variable, ANOVA and Fridman tests. The findings reveal that the accounting training trends of these universities has been the traditional one and the accounting is not taught in a moral and research manner. Additionally, there is no significant difference between the accounting training approaches of different universities. It was also found that the measures of ethical and new accounting training of these universities are at the lowest level.

Keywords: Accounting Training, Traditional Vision, Moral Vision, Research Vision, and University.

